УДК 636.1.082

ЕФЕКТИВНІСТЬ ДОБОРУ ЖЕРЕБЦІВ-ПЛІДНИКІВ ДЛЯ ПЛЕМІННОГО ВИКОРИСТАННЯ В УКРАЇНСЬКІЙ ВЕРХОВІЙ ПОРОДІ

Рецензенти: канд. с.-г. наук Ткачова І.В.; канд. с.-г. наук Косова Н.О.

О.М. Латка, Д.А. Волков
Інститут тваринництва УААН

У статті висвітлено результати комплексної оцінки жеребців-плідників вітчизняної породи. Проаналізовано походження та родоводи плідників включно до V покоління. Визначено методи розведення та принципи добору, поєднуваність ліній, а також застосування простого або комплексного інбридингу в отриманні класного поголів'я української верхової породи. Виділено еталонних жеребців за оцінкою фенотипу – Бісмарк, Ізбраннік, Орбіт, Тарбаган та 10 плідників кращих за генотипом-Ареал, Бориспіль, Бахус, Імпресаріо, Кварц та ін.

Ключові слова: **порода, лінії, плідники, добір, підбір, інбридинг, селекційні ознаки.**

В удосконаленні основних заводських порід коней важливе значення має добір ремонтного поголів'я до виробничого складу, особливо жеребців-плідників. В українській верховій породі селекція ведеться за комплексом ознак. Основними селекційними ознаками є походження (належність до ліній, родин, наявність у родоводах видатних плідників), тип будови тіла (з визначенням промірів та індексів), екстер'єр (загальна гармонійність, розвиток статей, будова та постава кінцівок, відсутність недоліків та вад), спортивна роботоздатність у класичних видах кінного спорту, ефективність алюрів (крок, рись, галоп) і стрибкові можливості за силою та технікою подолання перешкод на свободі, якість нащадків (відсоток переможців міжзаводських випробувань та міжнародних змагань з виїздки, конкуру, триборства, клас поголів'я за результатами бонітування). Відповідно до Закону України "Про племінну справу у тваринництві" у племінній роботі з заводськими породами коней можуть бути використані тільки атестовані плідники, що підвищує тиск добору та гарантує племінне використання насправді цінних жеребців. Останні 5 років оцінку, добір та атестацію жеребців для племінного використання здійснює експертна комісія Міністерства аграрної політики України. За цей період до племінного використання допущено перспективних жеребців, кращих представників вітчизняної породи - Ізбраннік, Образець, Бісмарк, Орбіт, Тарбаган, Космодром та ін. Для визначення ефективності селекції, методів розведення, за якими отримують краще поголів'я української верхової породи, проаналізовано методи добору та походження до п'ятого ряду родоводу 50 жеребців-плідників, які атестовані для племінного використання в кінних заводах України і становлять цінний генофонд кіннозаводства України.

Матеріали та методи досліджень. Об'єктом досліджень було племінне поголів'я коней української верхової породи, а також дані зоотехнічного обліку, результати заводських випробувань молодняку та виступи коней у спортивних змаганнях. Зібрано матеріал, який характеризує

якість племінних коней за основними селекційними ознаками з урахуванням походження та лінійної належності.

Матеріалом досліджень була картотека та база даних, створена за матеріалами первинного племінного обліку, звіти про випробування та спортивні змагання коней, результати експертної оцінки поголів'я, оцінки жеребців-плідників за якістю нащадків.

Результати досліджень. В 11 кінних заводах, з яких 5 державних та 6 інших форм власності, оцінено за походженням, типом, екстер'єром, промірами виробничий склад української верхової породи. Результати комплексної оцінки репродуктивної частини племінного ядра вітчизняної породи свідчать, що в цілому якість племінних коней задовільна. Більшість жеребців-плідників відповідають вимогам бажаного типу, мають високий зріст, розвинену грудну клітку, достатні показники костистості. Середні проміри та індекси будови тіла жеребців-плідників відповідно становлять: 168,8+0,74-169,4+0,55-196,1+0,82-21,18+0,09; 100,4-116,2-12,55.

З урахуванням породності, типу, статей екстер'єру, спортивних якостей-рухових та стрибкових, виступів у змаганнях із класичних видів кінного спорту еталонними визначені жеребці: Бісмарк, Імпресаріо, Ізбраннік, Іскатєль, Образець, Тарбаган. Кращими за генотипом визначені жеребці: Ареал, Імпресаріо, Кварц лінії Безпечного; Азов, Бутафор, Бориспіль лінії Хобота; Бахус лінії Фактотума. Ці жеребці є надійними поліпшувачами основних селекційних ознак. У цілому їх нащадки за типом будови тіла, статями екстер'єру, промірами, продуктивними рухами на різних алюрах, стилем стрибка відповідають вимогам добору для племінного використання та виступів на змаганнях із виїздки та конкуру.

За результатами аналізу походження плідників встановлено, що цінних, найбільш типових, з гарними формами екстер'єру жеребців отримано при чистопородному розведенні за лініями. До складу ліній входять 44 жеребці (88,0 %), у тому числі Хобота – 19, Безпечного – 11, Фактотума – 6, а Гугенота, Водопада, Хрусталя та Рауфбольда – по 2 (таблиця). Методом міжлінійний підборів отримано 27 плідників (54,0 %). Застосування внутрішньолінійних підборів, що передбачені „Програмою селекції української верхової породи до 2010 року", як найбільш бажаних в удосконаленні вітчизняної породи, за десятирічний період збільшено з 5,0 % до 16,0 %. Серед них виділені особливо цінні, яскравої породності, бажаного типу, високої роботоздатності жеребці Ареал, Бахус, Іскатєль, Образець, Хінган. Значна кількість жеребців-плідників 37 голів (74,0 %) – інбредні. Вони мають простий або комплексний інбридинг на родоначальників ліній, родин та їх продовжувачів. Робота з породою спрямована на консолідацію племінних та спортивних якостей коней. Підбір маток до жеребців в основному планується однорідний для закріплення характерних особливостей вітчизняної породи – яскравої породності, гарних форм екстер'єру, спортивної роботоздатності, особливо у змаганнях із виїздки.

Ефективність методів підбору та інбридингу в селекції української верхової породи

Кличка	Рік народження	Походження		Метод підбору	Родини	Інбридинг та його ступінь
		батько	мати			
1	2	3	4	5	6	7
Крос ліній Хобот х						
Балатон	1995	Оріон	Беретка	Х Безпечний	-	Хобот V-III
Бориспіль	1996	Оріон	Беретка	Х Безпечний	-	Хобот V-III
Термін	1994	Ірис	Тонга	Х Безпечний	Теми	Хоб. V-III Ел. IV-III
Тарбаган	2002	Бутафор	Тактика	Х Безпечний	Теми	Хоб.V,V-IV Без.V, IV-V Ел.IV,IV-IV
Бармен	2003	Рахмаз	Бронза	Х Безпечний	Билинки	Хоб V-IV,Ел.VI-IV, Ігр. III-IV, Рагуза III-IV
Бісмарк	2004	Азов	Бронза	Х Безпечний	Билинки	Хоб.VI,V-IVVI Без.III-IV Арш.IV-III Гвоз.V-V
Казанова	2005	Азов	Круча	Х Безпечний	Кафедри	Рез. IV-III, Без. III-V, Інф. IV-V, Гвоз. V-V
Іскатєль	2005	Азов	Іліада	Х Безпечний	Інфри І	Хоб.V-IV, Аршин IV-IV, Гвинт IV-IV
Орбіт	2002	Бориспіль	Оранта	Х Безпечний	Азалії	Хоб.IV-IV Без.III-IV Ом.III-III
Ербій	2001	Бориспіль	Елегія	Х Хрусталь	Еврики	Хоб.IV-IV Без.IV-V Вод.IV-V Інф.III-V
Рахмаз	1996	Хризоліт	Рубрика	Х Хрусталь	Радуги	Хоб.V-III Ел.IV-III Рад.IV-III
Ахіней	2001	Хризоліт	Ахінея	Х Рауфбольд	Арізони	Радуга V-III
Хітон	1988	Іхтіандр	Хопра	Х Рауфбольд	Хохлатки	-
Ізохор	2002	Хітон	Ігуана	Х Рауфбольд	Інфри	Хоб. V,IV-III, Пр. IV-III
Технік	2004	Хітон	Трилогія	Х Хобот	Теми	Хоб.IV-III Пр.V-III
Брайтон	2002	Бутафор	Арабеска	Х Водопад	Ави	Без.IV-V Ел.VIVI-IV
Бутафор	1995	Хризоліт	Багульниця	-	Бубновой	Фактотум IV-IV
Бізнес	1981	Нарцис	Бабка	-	Булавки	-
Гнєв	1987	Нарцис	Голубка	-	Гіперболи	-
Крос ліній Безпечний х						
Ареал	1995	Разбор	Арктика	Х Безпечний	Арізони	Безпечний V,IV-II
Кочубєй	2000	Кварц	Беретка	Х Безпечний	-	Без. V,IV-III, Інф. IV-IV
Образець	2001	Аршин	Округа	Х Безпечний	Азалії	Без. III-IV,III, Хоб. IV-IV
Ізбраннік	2003	Імпресаріо	Арктика	Х Безпечний	Арізони	Безпечний V,IV-VI,IV
Інтелект	2003	Імпресаріо	Тоніка	-	Теми	Приз III-IV
Клівер	1986	Інбар	Кінетика	х Фактотум	Канітєлі	-
Бридж	1996	Разбор	Бамбуйка	х Фактотум	Билинки	Букет VI-III Грохот IV-III

Продовж. табл.

1	2	3	4	5	6	7
Бурш	2000	Шорох	Бархатна	х Гугенот	Бриги	Безпечний VI,V-IV
Бакштейн	2001	Шорох	Бархатна	х Гугенот	Бриги	Безпечний VI,V-IV
Кварц	1995	Разбор	Копія	х Хрусталь	Кафедри	Гугенот V-IV
Імперіал	2003	Імпресаріо	Плата	-	Теми	Приз IV-IV
Крос ліній Фактотум х						
Бахус	1986	Хорей	Бритва	х Фактотум	Бубновой	Факт.III-III Без.III-III
Тезис	1997	Затор	Трембіта	х Фактотум	Тіни	Фактотум IV-V
Термін II	1985	Еней	Туземка	х Безпечний	Тіни	Хоб.V-III Ел. IV-III
Іхол	1992	Хорей	Іриска	х Хобот	Інфантерії	Без III-III
Космодром	2005	Дуплет	Куранта	х Хінін	Канітєлі	-
Кахлєй	1996	Хорей	Копелія	-	Кафедри	Ел. III-II, Без. IV-III
Крос ліній Гугенот х						
Град	2000	Архітектор	Габріель	х Рауфбольд	Гвоздики	Без.V-IV,V Інф. IV-IV
Палас	2003	Архітектор	Панда	х .Фактотум	-	Збірник.IV-IV, Хоб.V-V
Крос ліній Водопад х						
Ритм	2000	Терапевт	Рифма	-	-	-
Арбат	2005	Ритм	Амбіція	х Рауфбольд	Арізони	-
Крос ліній Хрусталь х						
Ансамбль	1998	Базилік	Атака	х Безпечний	Ави	Без.V,IV-IV,IV Фак.V-IV
Плейбой	1998	Базилік	Прима	х Хрусталя	Пафи	Гун. III-III, Без.V,-IV,IV, Фак.V-IV
Крос ліній Рауфбольд х						
Хінган	1991	Бітум	Хіжина	х Рауфбольд	Хохлатки	Рауфбольд III-III
Мохок	1998	Хайпур	Мірабела	х Фактотум	Мариці	-
українські нелінійні жеребці						
Нуклон	1994	Уговор	Надєжда	х Фактотум	Нони	-
Хабаз	1993	Біцепс	Хуторянка	х Безпечний	Хіни	Пластик V-III
Шаблон	1993	Отело	Шурочка	-	Океанії	-
Бодрий	2001	Диктант	Балтика	х Гугенот	Булавки	-
Гепард	2003	Промах	Гекта	х Хобот	-	-
Завєт	2003	Варпад	Завірюха	х Гугенот	-	-

Рис. 1. Ізбраннік, т.-гн., 2003 (186 Импресаріо – 632 Арктіка).

Залежно від племінної цінності жеребців та їх спортивної роботоздатності, встановлено поєднуваність (крос) ліній: Безпечний Х Фактотум (Бридж, Клівер); Хобот Х Безпечний (Бориспіль, Балатон, Бармен, Бісмарк, Іскатєль, Казанова, Орбіт, Тарбаган, Термін); Хобот Х Рауфбольд (Ахіней, Ізохор, Хітон); Хобот Х Хрусталь (Ербій, Рахмаз); Відмінний результат отриманий при внутрішньолінійних підборах: Безпечний Х Безпечний (Ареал, Ізбраннік, Кочубей, Образець); Фактотум Х Фактотум (Бахус, Тезис).

З метою створення чіткої системи селекції коней за комплексом ознак, включаючи роботоздатність, добору кращого ремонтного поголів'я, розроблено та запропоновано на затвердження Міністерству аграрної політики України "Настанову з випробувань коней української верхової породи за руховими та стрибковими якостями", яка апробована у кінному заводі "Гранд" і має високу ефективність. За короткий період племінної роботи кінний завод увійшов до групи кращих з вирощування коней української верхової породи.

За 5 років вирощено та атестовано для племінного використання 6 жеребців-плідників (Кочубей, Булат, Арго, Брайтон, Ізбраннік, Інтелект) що є

достатньо високим показником серед суб'єктів племінної справи з конярства.

Висновок. У племінній роботі з українською верховою породою коней в кінних заводах різних форм власності використовують класних жеребців-плідників. За оцінкою генотипу до них віднесені Ареал, Кварц, Бутафор, Бориспіль, Бахус. Експертною комісією Міністерства аграрної політики України кращими за фенотипом визначені жеребці Ізбраннік, Іскатєль, Бісмарк, Образець, Космодром. Цінне поголів'я в кінних заводах отримують методом чистопородного розведення при міжлінійних кросах та внутрішньолінійних підборах застосовуючи простий та комплексний інбридинги на видатних представників породи. Консолідація племінних якостей та спортивної роботоздатності коней української верхової породи забезпечує конкурентоспроможність вітчизняної породи на сучасному етапі та в майбутньому.

Бібліографічний список

1. Мельник Ю.Ф. Програма селекції коней української верхової породи на 2003-2010 роки / Мельник Ю.Ф., Волков Д.А. - К.:Аграрна наука, 2003. – 93 с.

2. Латка О.М. Оцінка жеребців-плідників української верхової породи за якістю нащадків / О.М Латка.// Наук.техн.бюл., №98 /ІТ УААН.-Х. 2008. - С. 11-22.

ЭФФЕКТИВНОСТЬ ОТБОРА ЖЕРЕБЦОВ-ПРОИЗВОДИТЕЛЕЙ ДЛЯ ПЛЕМЕННОГО ИСПОЛЬЗОВАНИЯ В УКРАИНСКОЙ ВЕРХОВОЙ ПОРОДЕ

Латка А.М., Волков Д.А., Институт животноводства УААН

В статье освещены результаты комплексной оценки жеребцов-производителей отечественной породы. Проанализировано происхождение и родословная производителей до V поколения. Определены методы разведения и принципы подбора, а также использование простого или комплексного инбридинга при получении классного поголовья украинской верховой породы. Выделено эталонных жеребцов за оценкой фенотипа - Бисмарк, Избранник, Космодром, Орбит, Тарбаган и 10 производителей с лучшими генотипами - Ареал, Борисполь, Бахус, Импресарио, Кварц и др.

Ключевые слова: порода, линия, производители, отбор, подбор, инбридинг, селекционные признаки.

STALLION SELECTION EFFICIENCY FOR UKRAINIAN TROTTER BREEDING

Latka A., Volkov D.; Institute of animal science, UAAS

This article highlights the experimental research results on the stallion evaluation of Ukrainian native breed. Complete analysis was fulfilled. The stallion origin and pedigree were analyzed up to the fifth generation. Breeding and selection programs were elaborated. Mild or complex inbreeding were used for Ukrainian trotting breed livestock formation of class quality. 10 top stallions were selected according to the best genotypes. Phenotype evaluation was fulfilled on Bismark, Izbrannik, Cosmodrom, Orbit and Tarbagan, Areal, Borispol, Bacchus, Impresario, Quartz and others belong to the top genotype horses.

Key words: breed, line, stallions, selection, additional selection, inbreeding, selection traits.